

LEZAMA KO TOPONIMIA
LANAREN GAINEKO
EKARPEN KRITIKOA
ASIER BIDART MEABE
AINTZANE ETXEBARRIA LEJARRETA
(Labayru ikastegia-Lezamako udala)

Gorliz, 2004ko irailaren 7a.

*Patxi Galé García,
Euskaltzaindiko Onomastika batzordekidea*

Benetan pozgarria da Lezamako Udalak eta Labayru Ikastegiak Lezamako Toponimia biltzen duen lan hau plazaratu izana. Bistan da Asier Bidartek eta Aintzane Etxebarriak egin duten bilketa-lana izugarri kalitate onekoa dela eta aurrerantzean egingo diren antzekoen eredu bilakatuko dela dudarik gabe. Lanari eman zaion itxura, auzokako antolamendu arrazoitua eta argazkien laguntza aringarria ere jarraitu beharreko bide zuzenaren iradokizun dira, lan esparru honetan zer-edo-zer egin nahi duen edozein ikertzailerentzat, zientziaren zurruntasuna nahiz datu-aberastasuna ahaztu barik, itxura erakargarria eta kontsultabide erraza uztartzen ditueta.

Zorionak, beraz, guztiontzat eta eskerrik asko liburu eskuartearen eduki dezagun posible egin duten guztiei, bereziki, noski, egileei eta erakunde argitaldariei.

Euskaltzaindiaren Onomastika Batzordearen eginbeharra denez gero, zenbait ekarpen egin nahi genuke, hala ere, Lezamako toponimoen bilduma eder horretan, arautze fasean hartutako zenbait erabakiren gainean. Gauza jakina da, toponimiaren arautze prozesuan, lexikogintzaren enparauko ataletan legeztxe, euskara estandarrean erabili beharreko erak hautetsi aurretik, gauza biri behatu behar zaiela arretaz, hots, dokumentazioari eta erabilerari. Lanari azaleko begiratu soil bat ematea besterik ez da behar, egileek guztiz metodologia zuzena jarraitu dutela ildo horretan, toponimo bakoitzaren sarreraren ahozko eta idatzizko bilketa ematen baita aurrenik, sarrera-buruan doan lema erabakitzen oinarri izan direnak. Esan gabe doa, bestalde, gainerako oharrek, dokumentaziotik ateratako zatiek, lekukotza etnografikoek eta abarrek, izugarri aberasten dutela, era berean, liburuak egiten duen ekarpena, baita bere erakargarritasuna handiagotzen ere.

Arautze faserako oinarria, egileek berek adierazten duten eran (19. or.), Euskaltzaindiaren Onomastika Batzordeak emandako irizpideak izan dira. Eta lanaren emaitzetan ageriko gauza da zuzen erabili dituztela irizpide horiek. Hala ere, onartu behar dugu Euskaltzaindiaren irizpide horiek berak, zenbaitetan ez direla behar bezain zehatzak. Gainera, jatorriz irizpide haiek balio orokorra izan nahi bazuten ere, Mendebalde honetatik urruneko toponimia-korpus batean izan zuten oinarri, Nafarroa Garaikoa alegia, ondorioz, Bizkai aldeko hizkuntza-fenomeno asko islatzen ez zirelarik. Honegatik, beti ere gure uste apalean, bestelako erabakiak har zitezkeen zenbait kasutan, sarrera batzuetako lema nagusia (nola edo hala, normalizaziorako proposamena) aukeratzera-koan. Hurrengo lerrootan kasu horiek azaldu nahi genituzke ekarpen eraiki-garri gisa, inola ere kritika latz hondagarri legez ulertuak izango ez direlako esperantzatan.

- Aretxaldeko *Agarrebekoa* eta *Agarregoikoa* (44): Harmonia bokaliko horiek (*a-i-e* > *a-a-e*) oso automatikoak dira Mendebalde osoan, baina ez dira arautzeko bezain tradiziozkoak. Dokumentazioak argi erakusten duenez XX. mendeko lehen herenetik hona gertatutako aldaketak dira eta, ondorioz, *Agirrebekoa* eta *Agirregoikoa* arautzea litzateke zuzenago. Ez da hau nahastu behar bokalaren ondoko dardarkari anitzak eragindako irekierarekin (*berri* > *barri*, *gerri* > *garri*, *aker-* > *akar-...*), azken hauek askoz ere tradizio handiagokoak baitira, tradizio onomastikoa barne.

Beste horrenbeste esan daiteke honako arautze-proposamen hauetaz: Aretxalde auzuneko *Antonagarrena* (57), *Baztarreko soloa* (82), *Irula* / *Kantaratrokako errekea* (131), *Kantarabarri*, *Kantaraburu*, *Kantaratroka* eta *Kantarazarra* / *Abarosakoneta* (145), Basabiloltza auzuneko *Iturtxuetako kantarea* (252), eta Garaioltzako *Baztarreko soloa* (292) eta *Kantaraburu* (356), *kantera* > *kantara* eta *bazter* > *baztar* aldakiak modernoegiak baitira arautzean aintzat hartuak izateko. *Kantarazarra* / *Abarosakoneta* izen bikoitzean, gainera, guk lehentasuna *Abarosakoneta* erari emango genioke, alderantzizko ordenean agertaraziz, benetako izena, izen «serioa», *Abarosakoneta* baita, bestea generiko adjektibatu hutsa den bitartean.

- Garaioltzako *Alkerrialde* eta *Alkirri* (277): Biak irizpide berberari jarraituz arautzea komeniko litzateke, pentsatzekoa denez, jatorri bera dute-eta. Bigarrenaren oharrean ematen den etimoa kontuan izanik (*harriri-kerri*), badirudi *Alkerrialde* eta *Alkirri* liriatekeela egokienak, baina testuinguru horretan irekiera bokaliko (-i- > -e-) azaltzea zailagoa litzateke kontrakoak esplikatzeko baino (*a-e-i* > *a-i-i*).
- Aretxaldeko *Amezelaieta* / *Agarrebarrena* (49): Leku bat izendatzeko era bi arautzea ez dugu kritikatu behar, bereziki dokumentazioak biak «maila berekoak» direla erakusten duenean. Baserri honen bigarren ize-

na, ordea, zalantzazkoa dugu, zaila baita dokumentazioan behin eta berri agertzen den sudurkariaren esanahia eta amaiera erabakitzea (*Agarrenbarrena*). Guretzat *Agarrenbarrena* > *Agarrebarrena* bilakaera esplikatzeko kontrako baina samurragoa litzateke (-nb- > -mb- > -b-) eta, beraz, jatorrizkoa arautzea zuzenago joko genuke, hau da, *Agarrenbarrena*. Gainera izen honen lehenengo lekukotza 1892koa da eta ez dago *Agirre*- hasiera iradoki lezakeen erarik. Bigarren era hori beraz oso zalantzazkoa da-eta, kasu honetan bigarren izenik eman gabe utzi zitekeen.

- Aretxaldeko *Anen etxea / Mendialai* (53): Izen bi horiek ez dira inola ere «maila» berekoak. Nolabait esatearren, bata etxearen benetako izena eta bestea «hipokoristikoa» lirateke. Halako kasuetan lehenetsua ordenaren arabera adieraztea izan daiteke zuzenena, irakurleak *de facto* aurrenekoari emango baitio. Bigarren mailako izenak daudenean (goitizena, hipokoristikoa...), guk maiz parentesia erabili ohi dugu, kasu honetan *Mendialai (Aneren etxea)* agertuko genukeela. Bistan da bestalde, *Ane* + genitiboa elkarketari eman nahi izan zaion soluzioa ez dela izan batere ortodoxoa, eta ahozko era islatu beharrean deklinabide arautua adierazi behar dela.

Gauza berbera esan daiteke Garaioltzako *Monteron etxea / Pasteleruen etxea* (393) izenaz, gure ustez *Monteroren etxea / Pasteleroaren etxea* arautu beharrekoa, azken hau plurala ez bada behintzat, duda egiten dugula benetan toponimoak ote diren.

- Aretxaldeko *Anginaburu zubia* (55): Generiko hori ez da toponimoaren parte eta ez litzateke eman behar. Leku-izena *Anginaburu* da eta aski da, egin den bezala, ondoren parentesi artean zer den esatea, (*zubia*) alegia.
- Aretxaldeko *Ankena* (56): Dokumentazioak argi erakusten duenez, oikonimo zaharra *Goikoetxe(a)* da. Haren azken lekukotza 1954koa da eta bigarren tokian agertzea ontzat eman daiteke, baina beste barik ezabatzea, behin betiko ehorztea da. Gure ustez, hemen ere izen bikoitza eman zitekeen, *Ankena / Goikoetxe*.
- Aretxaldeko *Antepara-azpi* (57): Toponimoetan marratxoa idazteak bestelako esanahiak izan ditzake (lekuen elkarketa da hedatuena: *Gamiz-Fika* kasu) eta horregatik, konposaketa hauetan ekidin beharreko bidea dela uste dugu. Bokal geminatuak idatzi behar diren ala ez, gaurko ahozko erabileran bilatu behar da, baina kasu honetan ez dago ahozko lekukotzarik. Guk *Anteparaazpi* arautuko genukeen, baina ahozkoan beti *Anteparazpi* jasoko balitz, $a+a=a$ egitea ontzat jo daiteke.

Beste horrenbeste esan daiteke honako izen hauetaz: Aretxaldeko *Aresmotroeta-aurre* (59) eta *Astobitza-aurrekoa* (72), Garaioltzako

Gandarotza-alde (328), *Goikosolo-ondoa* (341) eta *Larrabe-erdikoa* (363), eta Goitioltzako *Beresi-igerra* (453), *Beresi-igerralde* (454), *Goitia-aurre* (475) eta *Kaltzada-alde* (448).

- Aretxaldeko *Aretxibil* (67): Zaila da *-tx-b-* elkarketa horretan kontsonante guztiak jatorrizko eran ahoskatzea. Lekukoarengandik toponimoak jasotzean ahoz hala biltzea posible bada ere, erabilera erlaxatu arruntan ez dugu uste hala gauzatuko dutenik. *Aresbil* edo *Arespil* espero liteke.

Halaber Aretxaldeko *Aritxbarri* (67), zeinetan *Aritx* erak ekialderagoko usaina ekartzen baitigu. Kasu honetan, ahozko lekukotza bat dago-eta, *Gerreroena* era ere gainera liteke bigarren aukera gisa, edo parentesi artean goititzen bezala, forma aldetik ondo eraturako oikonimoa delako.

- Aretxalde auzuneko *Arrizurietagane* (71): Bizkaiko *-gana* gehienak *-gane* bihurtu dira azken urteetan (eta dagoeneko *-ganea* > *-ganie* bezalako eragabekeriak ere entzuten hasi dira). Ez da bokalismo huts bat, itxitura bezala esplika litekeena, Mendebalde honetan gertatzen ari den fenomeno zabalago baten isla baizik. Deklinabidea jartzearen ondorioz, kontsonante+artikulua amaiera duten toponimo gehienetan gertatzen da. Arautzeko era *Arrizurietagana*, *-a* (artikulu kengarria, beraz) behar genuke proposatu, eta ondorioz, *Arrizurietagana*, *Arrizurietaganarekin*, *Arrizurietaganaz...* baina *Arrizurietaganean*, *Arrizurietaganeko*, *Arrizurietaganetik*, *Arrizurietaganera...* erabili behar da. Bada, leku-denborazko kasuetan (non, nongo, nondik, nora...), erabilera zuzen horietan *-e-* epentetikoa jarri beharrak ekarri du ondorioz, absolutuan ere *-e* paragogikoen eransketa. Bitxia bada ere, *-gana* era oraindik ez da guztiz hil Bizkaian. Ez dezagun behar baino arinago ehortz.

Gertakari hedatu samarra da-eta, Lezamako beste izen hauetan ere aurkitu dugu: Aretxaldeko *Errekagane* (104), Garaioltzako *Bidegane* (299), *Errotagane* (311), *Gandarozgane* (329), *Larragane* eta *Larraganegoikoa* (371), eta Goitioltzako *Gandortagane* (469) eta *Igartugane* (482). Halaber, Goitioltzako *Errekagatxe* (463) izenaren amaierako bokalak, aurrekoen moduko *-e* paragogikoa dirudi. Dokumentazioak beti hala dakarren arren, gure ustez, *Errekagatxa* arautu beharko litzatekeena (toponimian *gatxa* = handia).

- Garaioltzako *Barberosolo* (289): *Barberu* hitza Euskaltzaindiaren Hiztegi Batuan ere badator amaiera horrekin, beraz, *Barberusolo* beharko zen arautu, herri-erabilerarekin bat gainera.
- Goitioltzako *Basobaltzako errekea* (445): Ahoz beti honelaxe batu den arren, deklinabidea jasotzeko era ez da zuzena, *baltz* adjektiboak ez duelako inola ere *-a* organikorik justifika lezakeen historiarik. Ondorioz *Basobaltzako errekea* espero zitekeen. Arazoa ekidin nahi ba-

litz, *Basobaltza* hutsa ere arautu zitekeen, dokumentazioan hala dator-eta (-a, noski).

- Garaioltzako *Batxurrune / Gangoitiena* (291): Baserri horren izenik dokumentatuena *Gangoitiena* dela ematen du, bestea goitizena den artean. Sarreraren lekukotzetan esaten dena egia bada, *Patxi-erreruena* eraren laburdura desitxuratua litzateke *Batxurrune* hori, arautzekotan, jatorrizko eran agertarazi beharko zena gure ustez, hau da *Gangoitiena* hutsa edo *Gangoitiena (Patxierreruena)* lematizatu beharko zen. Hala ere, XIX. mendeko lekukotza dokumental batzuetan *Bachiena*, *Bachiemona* eta *Errementariena* ere jasotzen dira-eta agian *Batxi-* izan liteke pertsona-izenaren era egokia.
- Aretxaldeko *Bekoguardeane* (83): Etxeetan eta beste askotan berauei atxikitako jabegoetan, Bizkaiko tradizioak *-ena* atzizkia eskaintzen digu baliabide aberats legez. Jatorriz genitiboa den arren, behiala aurreko hitzari lotzean ez zituen deklinabide arruntak eragin ohi dituen fonetismoak eragiten. Horren lekuko dira *Osabaena* (*-a* organikoa + *-ena* atzizkia epentesi barik), *Aldekoaena* (*-a* artikulua gordetzen da baina ez dago *-r-* epentetikorik) eta honelakoak, Bizkaiko Mendebaldeko tradizio dokumentalean oso ugariak. XX. mendean zehar, ordea, era guztietako fonetismo-modak hedatu dira eta jatorrizko atzizkia izkutatuzera eraman gaituzte: *a+ena=ane*, *e+ena=ene*, *i+ena=iñe*, *o+ena=one*, *u+ena=une*. Kasu gehienetan amaierako *-e* agertzea, gorago aipatutako epentesiaren (nahiz paragogearen) ondorioa da (ikus *Arzurietagane*), deklinabidea jartzean *-ena* atzizkiak artikulua galdu eta *-e-* epentetikoa jaso dezakeelako (*Bekoguardaena*, *Bekoguardaenagaz*, *Bekoguardaenaren...*, baina *Bekoguardaenean*, *Bekoguardaeneko*, *Bekoguardaenetik*, *Bekoguardaenera...*). Arautzerakoan, hitza eta atzizkiaren kontaktu aldean, deklinabidean bezalaxe, *a+e=e* egitea zilegi dela ematen du, baina gainerakoak desegin behar dira. Ondorioz, gure ustez *Bekoguardaena* litzateke formarik arauzkoena. Bizkaiko *a*+artikulua=*ea* legea errespetatu nahi bada, *Bekoguardaena* ere zilegi litzateke, ahozko eraren ostean horixe dagoela baitirudi (gure ustez, bokal larregi, hala ere). Kontrara, zilegi litzateke halaber bokalak sinpletzea eta *Bekoguardena* arautu (*a+e=e* zuzena).

Etxe-izenen atzizkia izkutatua agerrarazi behar litzateke honako kasu hauetan ere: Aretxaldeko *Etxebarri / Zapatañebekoa* (113) *Zapatarienabekoa* arautu beharrekoa eta *Felipanekoa / Villarribera* (117), *Villarribera (Felipaenekoa)* edo *Villarribera (Felipaena)* arautu beharrekoa, dokumentazioak erakusten duenez, etxearen izena *Villarribera* baita, bestea ezizena den bitartean. Era berean jokatu behar litzateke auzo bereko *Guardeane* (125) eta *Olanone* (179) izenekin, *Guard(e)aena* eta *Olanoena* arautuz. Basabiloltzako *Meabene / Urzallena* (257) eretako lehenarekin ere, *Meabena* arautuko genuke, eta do-

kumentazioa begiratuta, lehentasuna bigarrenari eman behar litzaioke gainera, hau da *Urzallena / Meabena* edo *Urzallena (Meabena)*. Garaioltzako *Alejandritone / Bideondo* eta *Alejandrone / Zubikoetxe* (274) izenekin gauza bera gertatzen da eta guk *Bideondo (Alejandriloena)* eta *Zubikoetxe (Alejandroena)* arautuko genituzke. Azkenik auzo bereko *Olazene* (403) ere *Olazena* arautuko genuke, nahiz eta etxe berria izan.

- Aretxalde auzuneko *Bekolanda* (83): Kasu honetan genitibo-egitura bat eginik arautu da. Irizpide orokorrekin kontrakoa ei dioten arren, gure us-tez zuzena da erabaki hori, tradizio idatziak hala adierazteaz gainera, *Beko-* ez delako toponimoaren «espezifikoa», kokatzaile huts bat bai-zik. Genitibozko egiturak bereiz idaztearen aukera, espezifiko+geniti-bo+generiko egituretarako dago pentsatua (*Astobitza+ko+errekea*, kasu). Maiz gertatzen zaigu espezifikoaren ordean, posposizioetan era-bili ohi diren izenak (*azpi, gan, oste, aurre...*) edo antzekoak agertzen zaizkigula toponimoetan, kokatzaile arrunt gisa, alegia. Kasu horietan bat eginda idaztea zilegi izan daiteke (etxe baten izena izan ez arren, esan nahi da, etxe-izenak beti idazten baitira bat eginik). Ohar orokor-ra da eta askoz toponimo gehiago aurki daitezke egoera horretan (*Atzeko soloa, Aurreko zelaia...*) Lezamako lan honetan. Bat eginda arautzera deliberatu aurretik, alde batetik, lekukotza idatziak ikusi behar dira eta, beste aldetik, generikoa mugatzaile alda mugagabe era-biltzen ote den, mugagabe jokatzeko toponimoaren eta beronen «osotasunaren» seinale izan daitekeelako. Guk kasu honetan bat eginik idatziko genuke, Lezamako lanaren egileek proposatu duten bezala, baina lekukotzak ikusita kontsideratuko genuke mugatzailea birjasotzea: *Bekolanda*.

Bereiz arautzeko aukera egin den arren, kontsidera liteke honako izen hauek bat eginda idaztea: Aretxalde auzoko *Andiko soloa* (51), *Atzeko soloa*, *Aurreko zelaia* (toponimoa ote da?), *Azpiko soloa* (77), *Baztarrereko soloa*, *Bazterreko beresia*, *Beko beresia* (82), *Beko soloa* (83), *Beko zarratua*, *Beko zelaia* (84), *Emetiko soloa*, *Erdiko soloa* (99), *Goiko beresia*, *Goiko soloa* (122), *Goiko zarratua* (123) eta *Goiko zelaia* (124), Basabiloizko auzuneko *Alboko soloa* (218) (beti hala agertzen da-eta, hobeto legoke mugatzaile gabe), *Andiko soloa* (219), *Beko beresia* (231), *Beko soloa* (232), *Erdiko soloa* (237) (dokumentazioak hala dakar-eta, agian hobeto mugatzaile gabe) eta *Goiko beresia* (248) (id.), Garaioltzako *Alboko soloa* (273), *Andiko soloa* (280), *Atzeko soloa* (286), *Aurreko beresia*, *Aurreko soloa*, *Aurreko zelaia* (287), *Azpiko soloa* (289), *Beko beresia*, *Beko soloa* (295), *Beko zarratua*, *Beko zelaia* (296), *Erdiko soloa* (305), *Goiko beresia* (338), *Goiko soloa* eta *Goiko zelaia* (339), eta, azkenik, Goitioltzako *Aldeko basoa*, *Andiko soloa* (438), *Azpiko soloa* (441), *Beko soloa*, *Beko zarratua*, *Beko basoa* (446), *Erdiko soloa* (463) eta *Goiko soloa* (470).

- Aretxaldeko *Bidazpi* (87): Guk *Bideazpi* arautuko genukeen, $e+a=a$ el-karketa ez delako beste batzuk bezain ohikoa ez arauzkoa. Dokumentazio gehienak ere hala erakusten digu. Gainera izen horretako etxea egon zen aurkintzari *Bideazpi* izena arautu zaio (!!) eta desadostasun horiek ez dira komenigarriak inguru geografiko (ezta ikerketa-lan) berean.
- Aretxalde auzuneko *Bidegane / Oleagana* (89): *-gane* amaieraz ikus gorago (*Arrizurietagane*) esandakoa, hau da, arauzko era *Bidegana* litzateke. Bestalde, *Oleagana* era, susmagarri egiten zaigu, zeren hitz konposaketa baten lehenengo osagarriak, nekez eraman baitezake mugatzailea. Hortaz, *Olagana* espero liteke. Ordea, ahoz *-ea-* hori jaso denez gero, kasik gauza segurutzat eman daiteke, bokale temati horren atzean *-aga* atzizkia dagoela, hau da, *Oleagagana*. Silaba errepikapena (*-gaga-*) ekiditeko, ahoz normalean bietako bat galtzen da eta beraz logikoa da *Oleagana* jaso izana. Ez dago argi *-ga-* bakarra ala biak idatzi behar ote diren (id. *Aretxabala(ga)gana*, *Lapu(rre)rreketa* etab.), baina guk biak ematea hobetsi ohi dugu.

Era berean, silaba errepikapena aurkitzen dugu Goitioitzako *Basabalalde* (441), *Basozabalandikoa* (442), *Basabalbarrena* eta *Basabaletxikia / Basozabalemetikoa* (443) izenetan. Familia bereko leku-izen hauetan *Basazabal* era dugu gakoa. Errepikapena *sa-za* elkarketa horretan gertatzen da eta irteera modu desberdinetan bilatu da. Hala ere, badi-rudi guztietarako berbera beharko litzatekeela izan. Herri-etimologiak bultzatuta *Basozabal-* era sortu da, esanahiz argia, baina ez dokumentazioan sustatuena. Beste aldetik *Basabal-* sinpletze logikoa dokumentatua eta bizirik aurki daiteke. Guk bere osotasunean emango genuke toponimoa *-o>-a* bokalismo zaharra errespetatuz: *Basazabalalde*, *Basazabalandikoa*, *Basazabalbarrena* eta *Basazabalemetikoa / Basazabaltxikia*, azkeneko izenaren azken aldaera (lehentasuna besteari emarik, noski) ken litekeelarik. Silaba errepikapena ekiditea erabakiz gero, guztietan egin behar genuke: *Basabalalde*, *Basabalandikoa*, *Basabalbarrena*, *Basabalemetikoa / Basabaltxikia* alegia.

- Aretxaldeko *Bixentekoane / Ibarraigoikoa* (91): Dokumentazioa begiratuta, nahiko gauza argia da guretzat etxe horren izena *Ibarraigoikoa* dela. Lehen lekuan agertzen den *Bixentekoane*, ordea, lagunarteko deizioa izango litzateke eta beraz, ez lirateke biak «maila» berekoak bezala eman behar. Etxearen eraikitzaileari erreferentzia egiten diona, ematekotan, parentesi artean emango genuke soilik. Gainera *Bixentekoane* eraren arautzea ez dago batere argi. Alde batetik, *-ena* atzizkiaren trataera legoke (ikus *Bekoguardeane*), eta bestetik zein ote den horren azpian dagoen pertsona-izena, gure ustez *Bizentiko*, bustidurarik gabe. Hala balitz, «goitizenerako» *Bizentikoena* litzateke arauzko era.

Orobat esan daiteke Garaioltzako *Bixentiena / Oxangoitibekoa* (300) izenaz, guk *Oxangoitibekoa (Bizentiena)* arautuko genukeena. Eta ondorioz *Bixentinebarri* (302) ere *Bizentienabarri* emango genuke, zer den adierazten ez bada ere, etxea dela pentsatzen dugu-eta.

- Aretxaldeko *Bixentekogane* (91): Lehen osagarria *Bizentiko* pertsona izena dela pentsa daiteke (ikus *Bixentekoane / Ibarragoikoa*) eta bigarrena *-gana* (ikus *Arrizurietagane*). Hortaz *Bizentikogana* izango litzateke arauzko era.
- Aretxaldeko *Bustintzan zerrea* (92): Genitibo arruntaren ahoskera horren ostean, ohi legeztxe, *Bustintzaren zerrea* dago, eta hala egingo luke Bizkaiko (eta ez bakarrik Bizkaiko) edozein euskaldunek. Afrikazioaren galera (*Bustintza > Bustinza*), ordea, gaztelaniaren eragin hutsa da gure ustetan, deitura erderaz erabiltzea derrigorra delako edo izan delako duela gutxira arte.

Halaber, genitibo arrunt osoa arautu behar litzateke Aretxaldeko *Kurtzeko kantinea / Kristinan kantinea* (148) izenean, bigarren aldaera *Kristinaren kantinea* izanik, noski, eta *Loroñon txaleta* (162) orobat, *Loroñoren txaleta*.

- Goitioztzako *Diegone / Goitiagoikoa* (457): Etxearen izena *Goitiagoikoa* da dokumentazioak argi erakusten duenez. Jabe bati erreferentzia egiten dion ezizena, dagokion mailan adierazi behar da, nahi bada, parentesi artean agertaraziz (edo ezabatuz). Nolanahi ere, *-ena* atzizkia bere osoan eraman behar luke: *Goitiagoikoa (Diegoena)* (ikus *Bekogardeane*).

Gauza bera gertatzen da auzune bereko *Eliasene / Iragorri* (458) lemarekin, *Iragorri (Eliasena)* arautu litekeena.

- Aretxaldeko *Donitxena* (93), *Dontxinebekoa*, *Dontxinegoikoa / Martana* (94): *Donitxena* era arautzeko arrazoi larregi ez dugu ikusten dokumentazioan, baina hala erabakiz gero, ezin dira inola ere beste biak era «herrikoi» gaurkotuan arautu. Hortaz *Donitxenabekoa* eta *Donitxengoikoa* lematizatu behar lirateke. Azkenaren bigarren deizioa goititzen hutsa da eta ez litzateke eman behar. Hala nahi balitz, ordea, parentesi artean nahikoa, eta *-ena* atzizkia bere osotasunean gordez, agertu behar litzatekeena hau da, *Martaena* edo *Martena*. Dena dela, egiazko oikoinimoa ez izatea ere posible da (ia segurua) eta kasu horretan deklinabide arrunteko genitibo baizik ez genuke izango, *Martarena* (ahoz *Mártana*) alegia. Hau guztia, izen hori ez agertzeko arrazoi bat gehiago litzateke.
- Goitioztzako *Elorreako iturria* (458): Seguraski *Elorrea* horren atzetik *Elorriaga* egongo da, baina kokaera eta izen honetako beste objektue-

kiko erlazio posiblea konprobatu behar lirateke lehenik. Hala izatekotan, *Elorriagako iturria* era gardena izango genuke.

- Aretxalde auzuneko *Ereñotzeko soloa* (99): *Ereñotz* hitza ez baina *-etxe-* dagoela iradokitzen du dokumentazioak eta *Ereño(e)txeko soloa* era kontsidera liteke, horrenbestez.
- Aretxaldeko *Ermítoste* (103): Etxearen izenerako dokumentatzen diren erak ikusita, seguraski zuzenago litzateke *Serorena* edo *Serorak* izena arautzea, are gehiago kontuan izanez gero, *Ermítoste* toponimoa beste zerbait izendatzeko ere bizirik dagoela.
- Goitioitzako *Errekalde* (463): Informazio gehiago emango genuke, hain ondo dokumentatzen den *Orbe(e)rrekalde* era osoagoa arautuko bagenu.

Beste horrenbeste gertatzen da Goitioitzako *Kukutza* (485) izenarekin, dokumentazioan maiz agertzen baitira *Orbekukutza* era konposatua sustatuko luketen datuak.

- Garaioltzako *Errokene / Esperantza* (306): Maila bereko bezala agertzen diren arren, ez dira halakoak. Dokumentazioa begiratuta, *Sasiabarri / Esperantza (Errokene)* arautuko genuke guk, hau da, *Sasiabarri* izen zaharra, *Esperantza* modernoa eta *Errokene* ezizena direlarik.
- Garaioltzako *Errota* (309): Arautzeko proposamena ez da berezko izena, generikoa baizik. Etxe horrek, dokumentazioan argi agertzen den legez, *Gallartza* du izena. Nahi balitz, *Gallartzaerrota* era konposatua ere osa liteke. Bestalde, badago *Gallartza* izenarekin erlazioa dukeen *Errotaurre* izeneko etxea ere, antzeko soluzioa ere onar zezakeena.
- Aretxaldeko *Erzilurruti* (109): Irizpideetan, informaziorik gehien ematen duen era arautzearen aldeko joera erakutsi nahi da. Kasu honetan pena bat litzateke *Elexalde* era dokumentatua galtzen uztea eta salbuespen gisa marratxodun konposaketa erabil liteke, dokumentazioan agertzen den bezala, nahiz oso ortodoxoa ez den (ikus *Antepara-azpi*). Hortaz *Erzilurruti-Elexalde* osoagoa litzateke. Zalantza dugu ez ote den afrikatua arautu behar, hau da, *Ertzilurruti*, baina Bizkaian afrikatze horiek ez dira beste euskalkietan bezain automatikoak.

Orobat, auzo bereko *Gerrena* (121) izena *Aretxabaletagerrena* arautu liteke, honela informazio gehiago emanik.

- Garaioltzako *Etxeberri* (319): Neotoponimoa den arren, propioena *Etxebarri* izango litzateke. Hala ere, ikus *Ibergain* sarreran neotoponimoez esandakoa.

- Garaioltzako *Etzetxikerra* (323): Informazio gehiago emango genuke *Etxealtutxikerra* izena araututa, dokumentazioak ematen dizkigun aztarnei kasu eginez.
 - Garaioltzako *Garaiondo* (337): Lekukotzak begiratuta, badirudi mugatzailea ezin gal dezakeela, hau da, *Garaiondo*a arautu behar litzatekeela ezinbestez.
 - Garaioltza auzuneko *Garioetxebarri* / *Txikitonebarri* (337): Izenok ez dira inola ere maila berekoak. Etxearen izena *Garioetxebarri* da eta *Txikitoenabarri* goitizena izango litzateke (ikus *Bekoguardeane*), hots, arauzkoa *Garioetxebarri* (*Txikitoenabarri*) izango litzateke gure ustez.
 - Garaioltzako *Gaztañeta* (338): Ahozko lekukotzak ez datoz bat eta dokumentazioak erdarazko erak baizik ez du ematen. Nolanahi ere, agian *Gaztañadia* izango litzateke logikoa.
 - Basabiloltzako *Gaztañetako soloa* (248): Ez dakigu *-eta* atzizkia nondik heldu den. Guk, datuak ikusirik, *Gaztañako soloa* arautuko genuke.
 - Basabiloltzako *Goikaldeberesi* (248): Ez dago *-oa-* talde bokalikoa sinpletzeko arrazoirik, lekukotza guztiek mantentzen baitute osorik. Ondorioz, *Goikaldeberesi* arautzea liteke zuzenago.
 - Goitioztzako *Goiri* (470, 471): Bi baserri daude izen honetakoak, dokumentazioan inoiz bati «*mayor*» eta besteari «*menor*» eransten zaiela. Izen arautuak benetan bereizgarriak izango lirakeke *Goirinagusia* eta *Goiritxikerra* emango bagenitu, ahozko lekukotzetan ondo oinarrituta gainera.
 - Basabiloltzako *Gurtibi*, *Gurtibialde* (250), *Gurtibiko zubia* (251): Lekukotza gehienek eta Mendebaldeko tradizioak *ubi* aldakiaren alde egiten dutela uste dugu, kasu horretan *ibi* era, harmonia bokalikoaren ondorioa litzateke gehiago, afera lexiko-dialektal bat baino. Hortaz, *Gurtubi*, *Gurtibialde* eta *Gurtubiko zubia* lirakeke, gure ustez, egokiago.
- Halaber Garaioltzako *Gurtibiko trokea* (343), dirudienez mugatzailerik beharko ez lukeena gainera, hau da, *Gurtubiko troka*.
- Aretxaldeko *Ibergain* (127): Oikonimo berri samarra dela ematen du eta alde batetik joera populista igartzen zaio lehenengo osagarrian (*ibar* > *iber*) eta joera estandarizatzailea (euskalkiaren kaltetan) bigarreanean (*-gain* eta ez *-gan*), kontraesaneko joerak izanik. Neotoponimian noraino sartu behar den eta noraino gauzak jabeen ardurapean utzi, ez dago argi, baina toponimo hori, Lezaman jator bizi izatekotan eta tradizioari begiratuta, *Ibargan* arautu behar litzateke.
 - Aretxaldeko *Ibergunebarri* (130): Antzeko beste zenbaitekin bezala, *ibar* > *iber* bokalismo normala (*i-* horrek eragindako itxitura automa-

tiko baina berri samarra), desegin behar du araututako formak. Bestalde, bigarren osagarria den *-gune* horrek *-e* paragogikoa du eta ez da jaso behar (Ikus *Arrizurietagane*). Azkenik, *-gun-* horren ostean *-guen-* dagoela erakusten digu dokumentazio urriak, eta hala arautu behar da. Beraz: *Ibarguenbarri* (edo *Ibargurenbarri*, argi baldin balego *Ibarguren* bezala arautu den beste baserriari egiten diola erreferentzia).

Aurrekoa legeitze auzune bereko *Iberguneko errekea* (130) izena *Ibargu(r)eneko errekea* arautu behar da, kasu honetan *-e-* hori deklinabidearen epentesi arauzkoa izanik (ez paragoge fosildua).

- Aretxaldeko *Iberrebarri* / *Altxaibarra* (130): Dokumentazioan argi ikusten denez, etxearen izena *Altxaibarra* da eta bestea parentesi artean (bigarren maila batean) eman behar litzatekeen goitizena. Gainera, argi dago *Ibarbarri* edo *Ibarrabarri* arautu behar litzatekeela (baina *Ibarre-*txe** izenekoari egiten ote dio erreferentzia?).
- Aretxaldeko *Ibertxularra* (130): *Ibartxularra* arautu behar litzateke, *ibar* > *iber* bokalismoa deseginik (ikus *Ibergunearri*).

Halaber, aurreko *-i-* batek eragindako itxitura bokaliko arrunta dago Aretxaldeko *Laugizelan* (153) izenean, etimo eta esangura ezagunekoak, *Laugizalan* arautu beharrekoa, lekukotzek kontrakoa erakutsi arren (urriak eta denak XX. mendekoak, ordeak). Berdin auzune bereko *Zortzigizelan* (216), Garaioltzako *Amabigizelaneko soloa* (279), *Ibertxualde* (345), *Ibertxubaso* (biak *Ibar-* arautu beharrekoak), *Irugizelaneko soloa* eta *Irupunteko soloa* (346) (*Irupuntako soloa* beharko luke), eta Goitioltzako *Seigizelan* (492).

- Aretxalde auzuneko *Irugaztañetxueta* (131): *-gaztañe-* hitzaren amaierako bokala hurrengo hots bokalikoak (*-u*) eragindako itxitura izan daitekeela bururatzen zaigu bakarrik, nolana ere, desegin beharrekoa. Hau da *Irugaztañatxueta* izango litzateke arauzko era.
- Aretxaldeko *Iturrikoerreka* (138): Irizpideak eskuan, bereiz idatzi behar litzateke, genitibo egitura arrunta du-eta. Agian, mugatzailerik eza aipa liteke lexikalizazio maila altuaren seinale, kasu horretan bat eginik idatziz, baina tradizio dokumentalak besterik erakusten duela dirudi.
- Aretxaldeko *Juantxoena* (138), *Juantxuneburu* / *Juantxuenalde*, *Juantxuneko minea* (140): Gure ustez, Mendebaldeko aldaerari dagokion atzizki txikigarri ohikoa *-txu* da, era guztietako lekukotzek ondo sustatuta. Asmo estandarizatzaileengatik bakarrik esplika liteke *-txo* arautu nahi izatea. Behin lehenengo izena *Juantxuena* araututa, bere eratorriak ere bide beretik eman behar lirateke, irizpide-batasuna ezin delako ezbaian jarri (are gutxiago, lan berean). Hortaz, besteak *Juantxuneburu* / *Juantxuenalde* eta *Juantxuneko minea* arautu behar liratekeela pentsatzen dugu.

Gauza bera gertatzen da Aretxaldeko *Markonealde*, *Markoena* / *Markonebekoa* (167) eta *Markonegoikoa* / *Tangerre* (168) izenekin. Bistan da, jarraitu beharreko eredia *Markoena* hori dela, beste guztien sortzaille. Hortaz, *-e* paragogikoak kendu eta *-ena* atzizkia lotzean gertaturiko fenomenoak deseginik, *Markoenalde*, *Markoena(bekoa)* eta *Markoena-goikoa* / *Tanger*, arautuko genituzke guk. Azkenaren ezizen moderno hori parentesi artean ematea ere kontsidera liteke, edo ez agertzea. Nolanahi ere, Marokoko hiri ezagunaren izena dela dirudi, *-e* paragogiko ohikoa gaineratuta (sobran, beraz). Orobat gertatzen da Garaioltzako *Zugastiena* (433) etxe izenarekin. Modu zuzen horretan arautu den aldetik, ez da onartzekoa *Zugastinealde* (434) aurkintzaren izena, *Zugastienalde* beharko bailitzateke.

- Aretxaldeko *Justona* / *Mitxelena* (141): Datu dokumental urriak ditu etxe honek. Hala ere, izenek ez dute maila bera izatearen itxurarik. Segur aski etxearen izen «ofiziala» *Mitxelena* izango da eta bestea ezizena, jabearen ponte-izen ezaguna baliatzen duena. Nolanahi ere, bigarren hau bere osotasunean eman behar litzateke, *Justoena* alegia: *Mitxelena* (*Justoena*) beraz.
- Aretxalde auzuneko *Kanposantoa* / *Ortasantua* (144): Ez dakigu zer dela-eta arautu den *-santoa* adjektiboa lehenengo aldaeran. *Kanposantua* behar litzateke.
- Goitioltzako *Kukutzabarrena* (486): Jatorri duen izenari *Orbekukutza* proposatu diogun legez, sarrera honetako datuak ikusita, *Kukutzabarrena* / *Orbeko trokea* arautuko genuke guk, ordena edozein izanik ere.
- Garaioltzako *Labekoetxe* (357, 359): Bizkaiko usadioari jarraituz, *Labakoetxe* arautu beharko genuke, *Labakoetxesolobarrena* (357) izen eratorrian egin den legeztxe. Gainera, bi etxe dira eta agian bereizteko *-nagusia* / *-txikerra* adjektiboak erantsita osatuago geratuko liriateke.
- Garaioltzako *Landetane* / *Oxanguren* (360): Etxearen izena *Oxanguren* da, *Landetaena* (ikus *Bekoguardeane*) goitizena, den bitartean. Ondorioz, bigarren maila batean utzi beharko litzateke. Gure ustez, arauzkoa *Oxanguren* (*Landetaena*) izango litzateke.
- Aretxaldeko *Larrabeitiko errekea* / *Adikondo* (149): Dokumentazioak *Ariko*- hasiera ematen du. Kontsonanteen nahaste hori (*r-d*) oso ohikoa da Mendebaldean behinik behin. Beraz, bigarren aldaera *Arikondo* arautu behar litzateke, *-d-* duen lekukotzarik bat ere ez baitago.
- Garaioltzako *Larrabeko kaskoa* / *Larrabeburu* (367): Gure uste, izen «serioa» *Larrabeburu* litzateke, beste lekukotzek edozein euskaldunek osa ditzakeen esamoldeak baizik ez dirudite-eta.

- Garaioltzako *Lejarrene / Usategibekoa* (378): Lekukotza dokumentalak ikusita, uste dugu lehentasuna *Usategibekoa* izenari eman behar litzaiokeela. Bigarrena, gainera, *Lexarrena* arautuko genuke guk, parentesi artean nahiz zehar-marraz bereizturik (/). Deiturak erdaraz erabiltzearen ohituraz, ikus *Bustinzan zerrea* izeneko gure oharretan esandakoa.
- Garaioltzako *Madariagane / Lekuona* (383): Dokumentazioak argi erakusten duen legez, etxe honen izen «ofiziala» *Lekuona* da, bestea goitizena den bitartean. Ondorioz, bakoitzari dagokion maila eta lehentasuna eman beharko zitzaiokeen. Gainera bigarren mailako izen hori *-gaga-* silaba errepikatua eta guzti arautu liteke, bigarren aukera legez eta parentesi artean emanda: *Lekuona (Madariagana)*. Silaba errepikapenaren kontuaz, ikus *Bidegane / Oleagana* sarreraz idatzitakoa.
- Garaioltzako *Maitonsolo* (383): Gutxi badira ere, lekukotza guztiek *-nbat* erakusten dute tartean (*Maitonsolo*) eta horrek arauzko izen osoa *Mariantonsolo* izan litekeelako hipotesira eramaten gaitu. Besterik ezetan, *-n-* hori behintzat jaso beharko litzateke.
- Basabiloltzako *Malatza, Malatzaga* (256), *Malatzagoikoa* (257): Gure ustetan hirurek eraman beharko lukete *-aga* atzizkia, lekukotza dokumentalak banatuta egon arren, antza denez, jatorri bat-bera baitute. Atzizkiaren galera XX. mendekoa dela dirudi eta, beraz, ez litzateke arauzko eran ahaztu behar, hau da, *Malatzaga* (baserria eta soroa) eta *Malatzagoikoa* arautu behar lirateke. Bistan da, bokalarteko *-g-* hotsaren erorketa arrunta eta *-aa-* geminatuaren sinpletzea gertatu dela, oso fenomeno ohikoa euskal hizkera gehienetan.

Gauza bera gertatu da Goitioltzako *Belarrenabekoa* (452) eta *Belarrenagoikoa* (453), arautu den *Belarrenaga* izenaren eratorriak eta, beraz, hau bezala, *-aga* eta guzti arautu behar liratekeenak: *Belarrenagabekoa* eta *Belarrenagoikoa*. Oso posible da, *-aga* atzizkiaren galera Goitioltzako *Pagoeta / Pagoamendi* (489) lemaren bigarren aldaeran izkutatzea, konposaketa traketsa baita tartean mugatzaile hori gordetzen duena. Beraz, pentsa daiteke kontaktu guneko *-a-* bokala atzizki haren azken aztarna dela. Orduan *Pagoagamendi* litzateke arauzkoa. Bestela, kontsidera liteke *Pagoaga* izen hutsa lagatzea, dokumentatzen diren *Pagoa* guztiak esplikatuko lukeena. Seguritasun handiagoz, Goitioltzako *Zubillako errekea* (494) izena ere araututako *Zubillaga* eraren eratorria dela esan daiteke, ondorioz, *-aga* atzizkia jaso behar lukeena: *Zubillagako errekea*. Atzizki hori berreskuratu behar litzateke ere Garaioltzako *Luzar* (381) izenean eta *Luzarraga* arautu. Ondorioz, auzo berean dauden *Luzarralde* eta *Luzarraldebarrena* (382) izenekin ere orobat egin liteke, beti ere lehenengoarekin erlazioan daudela ziurtatuz gero eta dokumentazioak horren aldeko arrazoi asko ematen ez badigu ere. Azkenik, Garaioltzako *Urzabala*

/ *Oxinabarri* (426) leman, ematen den bigarren aldaeraren forma osoa *Oxinagabarri* litzatekeela erakusten digu dokumentazioak.

- Aretxaldeko *Mandarreta* (167): Metatesia XX. mendearen erdialdean gertatu dela argi erakusten dute lekukotza dokumentalek, honela haren esanahi tradizionala izkutatu. Arauzko era *Mandarrate* ezarri behar litzateke.
- Goitioztako *Maruribaso* / *Belaostegi* (487): Dokumentaturiko izen «serioa» *Belaustegi* izango litzateke (*o*>*u* itxitura horrek badu tradizio onomastikorik nahikoa, *-o-* arkaikoa izanik). Bestea, nahi bada jarri, parentesi arteko goitizena baino ez litzateke, hau da, *Belaustegi* (*Maruribaso*) arautzea hobe.
- Garaioltzako *Matxinebaso* / *Txabolalde* (385): Dokumentazioa begiratuta, izena *Matxinbaso*, *Matxinabaso* edo *Matxinbebaso* arautu behar litzateke, egiazko aukeren «arteko» irteerak baztertu behar dira-eta. *Txabolalde* hori nondik heldu den ez dakigu eta, beraz, ez genuke jasoko (gehienez ere, parentesi artean).

Auzune bereko *Matxinebasoalde* (386) izenarekin datorren dokumentazioak *Matxinbaso*- hasiera sinplearen aldeko arrazoiak ematen dizkigu. Den legez dela, kasu honetan goikorako araututakoaz gainera, *Txabolalde* aldakia gainera liteke, goikoan ez bezala. *Matxinebasobarrena* (386) izenarentzat erabaki berbera arautu behar genuke, dokumentazioak berriz ere, tarteko *-e-* bat erakusten digula.

- Aretxaldeko *Mendirantz* (174): Etxe modernoa da-eta bere horretan uztea da logikoena. Hala ere, adibide interesgarria da bataioak nola egin behar ez diren bistaratzeko. *Mendirantz* ezin da onartu izen gisa, berez, adizlaguna baita. Katgoria-nahaste horren ondorioz, euskararen senaren kontra doa izen baten moduan deklinatzen saiatzea: *Mendirantzera noa*, *Mendirantzetik nator*...
- Garaioltza auzuneko *Montameondo* (391), *Montameoste*, *Montamexbarri* / *Iruregibekoa* (392): Hirurak *Montalban* izenaren eratorriak diren aldetik, *Montalbanondo*, *Montalbanoste* eta *Montalbanetxebarri* arautu behar lirateke. Hala ere, azkenekoaren izen dokumentatuena *Iruregibekoa* litzateke, eta, beraz, lehentasuna emango genioke aldaera bien ordena aldatuta: *Iruregibekoa* / *Montalbanetxebarri*.
- Goitioztako *Olanobaso* / *Basonagusia* (488): Dokumentatzen den bakarra bigarrena denez gero, buelta emanda aurkeztuko genituzke lehentasunak eta parentesia gaineratuko goitizenean, hau da *Basonagusia* (*Olanobaso*).
- Aretxaldeko *Sakristuena* (187): Diptongoaren sinpleketa eman dela dirudi, erdaraz *Casa (de) Sacristán* dokumentatzen da-eta, bere osoan *Sakristuena* arautu beharko genukeena.

- Basabiloltzako *Samartinbaso* (265): Ondo dago era horretan ahoskatzea, baina idatzi *Sanmartinbaso* idatzi behar da, hagianimoaren konsonante guztiekin.
- Basabiloltzako *Sololuzea* (268): Ez dugu mugatzailea jartzeko arrazoirik ikusten, behin ere jasotzen ez da-eta. *Sololuze*, beraz.
- Aretxaldeko *Torre* (197): Dokumentazioa ondo begiraturata, bistan da, dorretxe eder horrek gutxienez izen bi eduki dituela historian zehar (biak oraindiko bizirik, gainera). Ulergarria da aukera egin beharraren aurrean beldur apur bat sentitzea, baina «*Torre*» ez da inola ere eraikin horren izena, haren generikoa baizik. Guk *Lezamatorre / Azkuenaga* era bikoitza arautuko genuke.

Antzeko zerbait gertatzen da Basabiloltzako *Palazio* (264) etxearen kasuan. Etxe horren izena *Basabil* edo *Larragoiti* da, eta jatorriz jauregia izan zen. Izen normalizatutzat generikoa proposatzea, toponimoak baztertzea litzateke eta hori ez da onargarria. Guk *Basabil / Larragoiti (Palazio)* era konplexua proposatuko genuke lema moduan.

- Basabiloltzako *Txabolo* (269): *Artetxuetako etxea* aldakiak «seriotasun» handiagoa erakutsiko luke, gure ustez.
- Garaioltzako *Txikitoena / Etxebarri* (417): Guk lehentasuna bigarrenari emango genioke, agian lekukotza zaharrenean agertzen den konposaketa eta guzti, hots, *Usategietxebarri*. Bestea ezizen legez emango genuke soilik, *Usategietxebarri (Txikitoena)* alegia.
- Basabiloltzako *Txinpune* (269): Amaiera ez da batere arauzkoa. Aurreko *u-* bokalak eragindako itxitura dago seguraski (*Txinpuna*), baina *-ena* atzikia ere eduki lezake (*Txinpuna*).
- Aretxaldeko *Txupetxalde* (205): Datuak begiraturata, bai ahozkoak eta bai dokumentalak, badirudi *Larretxebekoa* edo *Larretxalde* ere jaso behar litzatekeela, hau da, *Larretxebekoa / Txupetxalde* edo *Larretxalde / Txupetxalde*.
- Aretxaldeko *Ugarte* (208): *Ugartenagusia* aldaera «osoagoa» ere kontsidera zitekeen, proposatzen den *Ugartetxikerra* (210) izenaren kide.
- Garaioltzako *Urrena* (424): Dokumentazio zaharra kontuan izanik, informazio gehiago emango genuke *Gallartzaurrena* araututa, jendeak izenaren azken zatia (kokatzailea) bakarrik erabiltzen duen arren.
- Basabiloltzako *Urrestiko errekea* (271): Lekukotzen arabera, badirudi erreka horren izena *Urresti* hutsa dela, generikorik gabe, alegia.
- Garaioltzako *Ustiako beresia / Mintegi* (428): Lehentasuna dokumentaturiko erari emango genioke eta lema buelta emanda aurkeztuko, hau

da, *Mintegi / Usteiako beresia*. Azken aldaki horrek araututako *Usteialde* (428) izenaren familiakoa da eta, beraz, haren moduan arautu behar da, bokalik galdu barik. Bestalde, baliteke biak lehenago araututako *Usategigoikoa* (427) izenaren familiakoak izatea, kasu horretan ahoz jasotzen den *-a-* esplikatzea zail gertatu arren. Erlazio hori frogatuz gero, *Mintegi / Usategiko beresia* eta *Usategialde* arautu behar lirateke hurrenez hurren.

- Garaioltzako *Zintudi* (433): Dokumentaturiko erak begiratuta, *Zintelduia* arautuko genuke guk, bokalak eurentokian, mugatzailea eta guzti.

Azkenik, ohar hauetan gutxitan agertu dugun arren, gauza jakina da izenek behiala zeramaten mugatzailea galtzeko joera hazi dela XX. mendean aurrera joan ahala. Gaur eguneko ahozko bilketan arruntena izaten da izen asko mugatzailerik gabe jasotzea, dokumentazioan artikulua agertzen diren bitartean. Aipatu barik utzi ditugun kasu askotan, komeniko litzateke artikulurik gabeko lekukotza dokumentalak noiztik hasten diren erreparatzea, era arautuetan jarri ala ez erabaki aurretik. Gure ustez, aski litzateke XX. mendeko mugatzailedun lekukotzarik aurkitzea, artikuluari eusteko. Mende horretako lekukotzetan mugatzailerik gabe dokumentatzen diren izenetan, ordea, jada galdutzat emango genuke artikulurik gabea eta hura gabe arautuko. Azken finean, horretan datza arautze-fasearen eginbeharra, ondare toponimikoaren kontserbazioan alegia.

Beste barik, honekin batera egileei eta argitaldariei, ostera ere eskerrak emateaz gainera, honen moduko lanak egiten, bultzatzen nahiz plazaratzen jarraitzeko animatu nahi ditugu. Toponimiaren munduan nor bere aldetik lanean ibiltzea, irizpide bateraturik gabe buruturiko lanak zabaltzea, edo besteek egindakoa kontuan izan barik jardutea, egiatan kaltegarria izan daiteke eta izaten ari da, gure ondare kulturalaren atal honetarako. Ikerkuntza munduan lehian ibili beharrean, guztien ekarpenen probetxuz, kritika eraikigarriaz eta aberastasunaz etorri ohi da-eta aurrerakuntza. Hortaz, Onomastika Batzordetik ere, eskertu behar dugu Asier Bidartek eta Aintzane Etxebarriak Lezamako toponimiaz prestatutako bilketa-lan zabal eta sakon honekin batera, hainbat irizpidez hausnartzeko motiboa eman izana. Hausnarketa horien emaitza dira hemen paratu ditugun ohar txiki hauek eta halakotzat hartuak izan zitezten nahi genuke. Guztion artean euskararen normalizazioan eta bereziki gure leku-izenen alorrean, bereizkuntzak errespetaturik, bide bateratuak eraikitzen joango garelako uste osoan eta gurari biziaz eginak izan dira.